

Interjú Tömördi Viktor atyával

Aki visszajön a túlvilágról, az mindenkit szeretni akar

Viktor atyával akkor ismerkedtem meg, amikor középiskolai tanulmányaim vége felé iskolát váltottam, és egy állami gimnáziumból átjelentkeztem a Szentendrei Ferences Gimnáziumba. András atya, az akkori igazgató, csak annyit mondott, a Bibliát idézve, hogy az „Istenszeretőknek minden a javukra válik”, ha ez a vágyam, helyet kér Viktor atya osztályában. Az a rövidke másfél év, amit ott tölthettem, megváltoztatta az egész addigi életemet. Többek között Viktor atya személyében láthattam először a szerzetes-tanári lét magávalragadó életformáját, az Istennek szentelt élet szabadságát, amelyet nem vonakodott bőkezűen a diákok nevelésének szolgálatába állítani. Öneki köszönhetem, hogy Szent Ferenc földjére lépve, Assisi bűvös vonzásában valami olyasmit sejtettem meg a ferences lelkiségből, amely fölhangolta lelkem húrjait az istenkeresés és –csodálat egész életemet körülölelő dallamvilágára. Bár soha nem szakadt meg közöttünk a kapcsolat, most több mint húsz év után ugyanolyan érdeklődve beszélgetek vele, mint akkor, diákként, szomjazva a tudást, keresve az útmutatást létünk titkának mélysége felé...

Beszélgéseim visszatérő témája a ferences pedagógiáról való elmélkedés, amely éppen attól vált izgalmassá az évek során, hogy – központi definiálás híján – bárkit kérdezek közületek, mindenki ugyanarról beszél, mégis más-más hangsúlyokkal, eltérő aspektusból megközelítve. Rendtársad, András atya, akivel hosszú éveket dolgoztál közösen a szentendrei gimnáziumban *Szent Ferenc pedagógiája* címmel megjelentetett már erről a témáról egy esszét, amelyben a *Speculum Perfectionis* 27. fejezetének történetét elemzi. Ismerjük a legendát: az újonc nem bírja tovább a böjtölést, Ferenc pedig – megszegve a saját böjti fogadalmát – együtt eszik a novíciussal, figyelmeztetve őt is és az egész közösséget, hogy az eszközt soha nem szabad a céllal felcserélni. Negyven év az életemből a tanításról is szól. Talán a legszélesebb pedagógiai tapasztalatokkal rendi szinten Te büszkélkedhetsz, hiszen tanítottál kizárólag fiúkat, itt, a Frankában, koedukált osztályokat Szentendrén, most olyan iskolában dolgozol, ahova szinte csak lányok járnak, és ne feledjük el, hogy a Sapientia egyháztörténelem tanszékének mesteroktatója is vagy. Van-e, volt-e a különbözőségek ellenére valami közös alap, amire azt mondhatnánk, hogy ez a Te ferences pedagógiád, ill. a ferences pedagógia vizsgálatában egy újabb árnyalat?

Amikor elindultam a tanárság és a ferenceség útján, számomra a kiindulópont az volt, hogy hogyan tudom azt a réteget megszólítani, amely a legelesettebb és amely a leginkább fejlesztésre szorul. A fejlesztés vágya munkált bennem, látva, hogy a legtöbb iskolában az az elsődleges cél, hogy a jókat próbálják még erősebbé tenni. Az esztergomi gimnázium alapvető nevelési szempontja pedig már akkor az volt, hogy egy olyan közegből érkező diákot is fejlesszen, aki nem volt se tanulmányilag, se közösségi élmények terén kimagasló. Különórákat szerettem volna adni, egyénre szabott fejlesztést – ezért léptem erre a pályára. Bizonyára gyerekkori élményeim vezettek, hiszen diákként is mindig olyan tanárim voltak, akikkel mindent át lehetett beszélni, ami nagyon megerősítette a tanulás folyamatát. Sőt, már ötödikes koromtól kezdve édesanyám rendszeresen kikérdezte az anyagot. A kikérdezés a fejlesztés egyik módja. Mikor az esztergomi iskola megalakult, ott volt mellette a környék legjobb családjait összefogó bencés gimnázium is. A Frankával pontosan az volt a cél, hogy országos beiskolázással olyan közegből, rétegből merítsen, ahol a szellemi fejlődés csak egy szintig jutott el és a továbbiakban segítségre szorult. Egyébként bencés diákként egy osztálykirándulás alkalmával jártam először Esztergomban, az iskola légköre és Pius atya személye már akkor magával ragadott.

A ferences pedagógia másik aspektusa számomra a Naphimnuszra alapozható – erről külön előadásokat szoktam tartani a Sapientián. Azért gondolom a Naphimnusz e tekintetben mérvadónak, mert létünk legkényesebb pontjára keresi a választ, a teremtés kérdésére. Szent Ferencet is ez foglalkoztatta, hiszen előtte 50 évvel, tehát már az 1150-es évek felfogása az volt, hogy a világ a Sátán területe. Az albigens és a katar mozgalom arra irányult, hogy az ilyen értelemben vett anyagi világot valahogy „megszüntesse”. Ferenc a Naphimnusszal erre a problémára válaszol. A korszak hosszas vajúdása után végre kimondja valaki, hogy a teremtett világ, minden teremtmény az ember testvére: a nap, a hold, a tűz, a víz – minden testvérem, mert Isten által alkotott világ az, amelyben élünk, és azt élvezni kell. Az anyagi világ kérdése mindig visszatérő gondolat az ember történetében, ott látjuk ezt Luthernél is, de Szent Ferenc magyarázza meg legvilágosabban, hogy a teremtett világ Isten ajándéka. Nem véletlen, hogy ennek a világnak a tudományos szintű megfigyelési központja az oxfordi ferences kollégium köré épül Roger Bacontól kezdve Duns Scotus-ig. Tudjuk, hogy Roger Bacon is azért akarja a teremtett világot megismerni, hogy abból, azáltal tapasztalhasssa meg Istent.

A fejlesztés pedagógiáját értem, ám ez utóbbit, a Szent Ferenc-i látásmódot hogyan lehet a diákok szintjén alkalmazni?

Erre két rövid történetet mesélnék el. Mindig szerettem kirándulni, megcsodálni a természetet. Egy májusi vasárnap reggel úgy döntöttünk, hogy a diákmisé a szabadban tartjuk, felmegyünk a Hideglelős-kereszthez. A negyven kollégista diák valóságos virágözönnel árasztotta el a hegytetőn kialakított oltárt. Amit csak találtak a mezőn, szinte szőnyeggé formálva terítették le díszítésként, miközben az elénk táruló dunai panoráma mindannyiunkat lenyűgözött a maga szépségével. Annál szebb istendicséret nincsen, mint amikor a teremtett világban tudjuk szentmise keretében ünnepelni a Teremtőt.

A másik élményem is egy kiránduláshoz kötődik, jóllehet az már a szentendrei osztályommal, tehát koedukált társasággal történt. A bükki fennsíkon vezetett a gyalogtúra, Bükkszentkeresztben sátrakban szálltunk meg. Fürdésre alkalmas víz nem volt, csak egy patak, amely a közelben csordogált. Fiúk és lányok egyaránt a patak vizében fürödtek – nem volt más lehetőség. Azt hiszem, egy életre megtanulták ezek a diákok, hogy milyen felüdítő élmény egy fárasztó túra után beleállni a hideg vízbe, s ott tisztálkodni, felfrissülni. Aztán a közeli pálos romtemplomnál szentmisét mutattunk be. Ilyen a ferences lelkiület! A romtemplomban misézünk, a romok közé megyünk, mint Szent Ferenc, az alatta csörgedező patakban fürdünk, és a fennsík lankáján, csodálatos környezetben alakítjuk ki az éjszakai szállást. Számomra tehát a ferences pedagógia ez: hogyan tudom fejleszteni, lehetőleg egyéni szinten az adott diákot, és hogyan tudom hozzásegíteni ahhoz, hogy képes legyen rácsodálkozni a teremtett világ, az anyagi világ szépségére, ami az Isten műve és róla vall.

Említetted, hogy bencés diákként találkoztál először az esztergomi iskolával, ilyen értelemben a ferences lelkiséggel. Ha összehasonlítod a két rend pedagógiáját, milyen különbséget látsz? Miben más a ferences karizma?

Abban az időben, amikor bencés diák voltam, a tanári karunk szinte kivétel nélkül 60 év körüli szerzetesekből állt. Azt a generációt hallgattam órákon, aki még az első világháború előtt született. Ezek az emberek a tudásukat a két világháború között szerezték, és ezt a tudást akarták átadni nekünk. A bencés oktatás alapja a bőséges tudásanyag átörökítésére irányult. A tantestület nem egy tagja író volt, vagy fizikus, zeneszerző, irodalmár, történész és még

sorolhatnám. Egyfajta polihisztorságot akartak átadni, úgy vélték, mint XII. Piusz pápa is, hogy a tudással, a tudományokkal adhatják a legtöbbet a világnak. Ehhez képest a ferences lelkiség teljesen más. Itt inkább a világ megtapasztalására kerül a hangsúly. Ezt éltük át aztán a noviciátban is Balázs atya mellett. Hogyan tudom a világ szépségét megtapasztalni a gombától a hegycsúcsokig? Ezért mondom azt, hogy a Naphimnuszban foglalható össze minden.

Ferencesként mi az a bencés örökség, amelyet a tanári pályán magaddal vittél?

Tanítási módomban egyértelműen a néhai magyartanáromnak és a fizikatanáromnak a módszerét tükrözi. Az a fajta előadásmód, amelyet mind a mai napig gyakorlok: megszerkesztett órák, a számonkérés, a pontokba szedett tudásátadás. Minden anyagrészt fő- és alpontokba rendezek, amelyek által az óra menete is felépíthető. Simon Árkád mint magyartanár, aki a legtöbb egyházatyát fordította és aki Vizi E. Szilveszterre is óriási hatást gyakorolt, vagy Nádas Alfonz így tanítottak.

Mindeközben folyamatosan arra gondolok – főként, hogy Vizi E. Szilveszter neve is elhangzott –, hogy ennek a hatékonyságához, sikeréhez azért a diákok is kellettek. Beszéljünk egy kicsit róluk, hogyan látod negyven év távlatában a középiskolás korosztály történetét? Milyen tendenciák figyelhetők meg? Jobb lett vagy rosszabb az egymást váltó generációk sora?

Ha erről kérdeznék – akár diákok, de a szülők is – mindig azzal szoktam kezdeni, hogy az Isten által teremtett ember fejlődéslektanát nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ez negyven évvel ezelőtt is így volt és most is így van. A 13-tól 19 éves korig terjedő szakasz nagyon bele van kódolva az emberbe. Ebben az 5-6 évben a diák lélektana, függetlenül attól, hogy mely korban beszélünk róla, ugyanaz. Az a korszak, amikor egy kamasz számára a világ kinyílik, negyven évvel ezelőtt is ugyanekkor volt. Mire gondolok? Ha egy hatéves középiskolai periódust nézünk, akkor a 7. és a 8. osztályt a lelkesedés és a nyitás jellemzi. Ez nagyjából 9. első félévéig tart. Akik négyosztályos rendszerben tanulnak, azoknál ugyanez az attitűd megjelenik csak az első évekre korlátozva, tehát a 9.-re. Ekkor még minden tudást magukba akarnak szívni a legtöbbben. Ezután jön egy nehéz másfél év. Azt szoktam mondani a szülőknek, hogy a 15-17 éves kor közötti gyermeknek sok mindent meg kell tapasztalnia, nem egyszer van olyan, hogy a bukás határát súrolja, vagy meg is bukik. Akik ötös tanulók voltak, lecsúszhatnak hármásra, akik gyengébbek, azok még lejjebb – természetesen vannak kivételek! Ugyanakkor ebben a szakaszban megvan a fordulóponthelyisége is, és ez nagyon fontos, mert ha ekkor akár a szülő, akár a tanár lemond a gyermekről, végérvényesen elveszíthetik egymást. 17-18 évesen az esetleges összeomlásból újra kinyílik a világ, sőt nyitottságot tanúsítanak ezek a már fiatal felnőttnek számító kamaszok a természetfeletti értékek iránt is. Sokan ekkor bérháznak. Összességében tehát azt mondhatom, hogy ennek az 5-6 évnek a tendenciája alapvetően semmit nem változott.

Vagyis csupán a felszín, a környezeti hatás lett más...

Az elmúlt 40 évben a technika legkülönbözőbb formái alakultak ki. Először megjelent a magnó, majd a walkman, az MP3, az okostelefon. Az adott kor gyermeke az adott kor technológiáját akarja ismerni – mindegyiknek megvolt a maga veszélye. Akkor kezdtem tanítani, amikor éjjel-nappal a gyerek fülén a walkmant láttuk, ma ugyanez van, csak a telefonnal. Az adott kor diákját mindig az adott kor legmagasabb technikai fejlesztései kísértik meg. Ez régen is ugyanúgy jó vagy rossz irányba tudta a gyereket elvinni. A lényeg

nem változott: a figyelmüket mindig leköti valami. Azt szoktam mondani, hogy az ember ugyanaz, csak a tógánk más.

Időzzünk még el egy kicsit a diákság témájánál, hiszen Te két világba is nagyon mélyen beleláltál. Hat évig tanítottál itt, a Frankában, ezt követően mentél át a rend szentendrei iskolájába, amely merőben más közegnek mutatkozott már a nemek tekintetében is. Ha megint a dolgok mélyét nézzük, azzal, hogy a Franka csak fiúkat nevel, nem kerül hátrányba?

Mikor a Frankában tanítottam, tömegével inkább vidékről származó gyerekek érkeztek az iskolába. Szentendre a Duna jobb partja, tehát Visegrádtól Farkasrétig terjedt az iskola beiskolázási közege. Szentendre és Esztergom más-más réteget szólított meg, melynek a mentalitásbeli különbsége szembetűnő volt. Vagyis az alapvető különbséget nem abban láttam, hogy az egyik fiúgimnázium, a másik pedig koedukált, hanem a merítésben. A '80-as évek tájékán Esztergom inkább ezt a jó értelemben vett vidéki, paraszti réteget szólította meg, a velük való együttlét egészen más volt.

Ezzel tehát azt mondod, hogy másodrangú kérdés, hogy egy iskola csak fiúkból áll-e vagy sem.

Igen. Számomra ez teljesen másodrangú. A merítés a lényeg, a család, ahonnan a gyermek érkezik! Ha visszamegyünk az időben, azt mondhatom, hogy ez a javarészt vidékinek mondható közeg sokkal nyitottabb volt a kultúrára, mint amit később tapasztaltam más helyeken, történetesen Szentendrén. Hetente színházat vagy mozit szerveztem a fiúknak, komolyzenei koncertekre vittem őket. Ez nem volt gond. Az ún. polgári világ erre már nem volt kíváncsi. Ott mindent a szülőktől kaptak meg a gyerekek. A fiúközeg számomra csak abban a tekintetben volt fontos, hogy megtaláljam azt az elfoglaltságot, amelyben a fiúk a férfiasságukat ki tudják fejezni, amiben testileg is fejlődni tudnak. Rektorként az első dolgom az volt, hogy átalakítottam a napirendet, és helyet szorítottam a délutáni sportolás lehetőségének. Az iskolában a taekwondo elnöke lettem. 300 fiúból egy év alatt 100-nak én adhattam át a fehér övet, néhányuknak később a sárga és a fekete övet is. Taekwondo vagy foci, esténként pedig színház, esetleg koncert. Egyébként az a véleményem a fiúknak a lányokkal való kapcsolatépítéséről, hogy igazán 17-18 évesen nyitnak feléjük. Azzal, hogy egy iskola koedukált, még nem jelenti, hogy a fiúk azonnal nyitnának a lányok felé. Ez nem az iskola típusától függ. Újfent oda kanyarodunk vissza, amit a fejlődéslelektanról mondtam.

Távozásod óta évtizedek teltek el, más lett az iskolák célközönsége, így a mienkből is eltűnt az előbb említett közeg dominanciája. Ma már nem beszélhetünk paraszti világról olyan értelemben, mint 40 évvel ezelőtt, sőt a vidék definíciója is megváltozott. Te miben látod az esztergomi gimnázium erejét, ki lehet a mi igazi célközönségünk?

Úgy gondolom, hogy a társadalomban mindig van egy közeg, amely a baráti szálak kialakítására sokkal nagyobb hangsúlyt fektet, mint az átlag. Azt a réteget kell megszólítani, akik örömmel el tudják hagyni a családi házat, és ki akarnak alakítani új – jelen esetben – férfiak között formálódó baráti közösségeket. A Frankában a fiúk többsége ilyen, nem mindenki, de osztályonként a kétharmad igen. Vágyódnak erre a baráti közegre, a közösségre.

És ha már eljutottunk a közösség gondolatáig, vessünk egy pillantást a közeli-távoli jövőbe! Napjaink erőszakos ideológiái éppen ez ellen küzdenek. Az egyén izolációja zajlik, akár úgy, hogy a családot, mint alapegységet próbálják szétverni, akár pedig úgy,

hogyan bedobják az egyént a globalizmus végeláthatatlan, személytelen közegébe. Mi lesz a mai fiatal generációnak a jövőbeli feladata, amelyet helyettük mi már nem tudunk megoldani?

Van egy amerikai író, Rod Dreher, aki mostanság nagyon elgondolkodtat. Azt a feszültséget vizsgálja a történelemben, ami az antik kultúra és a barbárság találkozásában realizálódott. Ez egyébként tudományos szempontból nekem is a kedvenc témám. Dreher úgy látja, hogy csak azok maradtak fenn, éltek túl ezt a „harcot”, akik ki tudtak lépni belőle, el tudtak szigetelődni, úgy is mondhatjuk, hogy szigetmonostorokat hoztak létre. Ilyen volt a Szent Viktor, vagy a Vivarium szigetmonostora. Ezek az emberek a megcsömörlött antik világ és a barbár kultúra szorításából kis közösségekbe menekültek. Dreher szerint a kereszténység és a mi, európai kultúránk csak akkor tud a jövőben megmaradni, ha kis közösségeket hoz létre. Én magam is azon az állásponton vagyok, hogy ebből a gender-világból, ami lerombolt mindent, a családot, a személyt stb., ilyen kis szigetmonostorokba, bázis-közösségekbe kell menekülnünk. 20 évvel ezelőtt, amikor az esztergomi teológián tanítottam, azt mondogattam a hallgatóknak, hogy vizsgálva az egyház történetét kijelenthető: 50-70 évente fellángol egyfajta megtorlás, keresztényellenesség. Most ebben a korszakban vagyunk, a megmaradásunk egyetlen lehetősége, ha „szigetmonostorokká” alakulunk át. Sem a hitünket, sem a kultúránkat már nagyközösség szintjén nem tudjuk megélni. Dreher ezekben a hetekben Magyarországon erről tart előadást. Ez a „kivonulás” tulajdonképpen Szent Benedek vagy Cassiodorus útja. Ők ebben látták a megoldást – akkor. És ez van most is!

Roppant érdekes, mert ha ezt a felfogást összevetjük a Franka önértelmezésével, azt mondhatjuk, hogy egy olyan iskola, amely működésének igazi értékét és erejét mindig a közösség-eszményben látta, és tegyük hozzá, hogy országos szinten a legnagyobb lélekszámú szerzetesi közösség is itt él, akkor ebben a szigetmonostor-felfogásban határozott jövőképet tudunk festeni dekadens világunk szétlyuggatott vásznára.

Ha a szülők és a diákok hajlandóak ténylegesen ilyen szigeteket kialakítani. Csak akkor!

Váltunk témát, szeretnék egy nagyon személyes élményedre rákérdezni! Majd' húsz évvel ezelőtt a klinikai halál állapotába kerülél. Osztálykiránduláson vettél részt, amikor – Róma közelében – az intenzíven kanyarodó kirándulóbuszban elestél, nekicsapódtál az ajtónak, ami az ütés erejétől kinyílt, Te pedig kizuhantál. Látta ezt egy mögöttetek haladó olasz autós is, aki azonnal mentőt hívott, kórházba szállítottak, ott pedig kómában tartottak hosszú ideig. Élet és a halál határmezsgyéjén imbolyogtál. Amit ott és akkor tapasztaltál, az csak keveseknek adatik meg. Talán erre is ugyanolyan kiválasztott lettél, mint a szerzetesi életformára...

Miután végleg felébresztettek a kómából, nem találtam a helyemet. Két világ közt lebegtem. Nagyon nehéz volt visszajönnöm. Meg kellett magyaráznom magamnak, hogy miért jöttem vissza, mert ki kell mondanom, hogy sokkal jobb volt az a másik állapot. Természetesen az orvosoknak is köszönhető ez, hiszen valósággal egy „alagutat” fúrtak az agyamba, amivel megmentették az életemet, de úgy gondolom, hogy alapvetően ennél sokkal többről van szó. Egy évig még mindenképpen lebegtem e két világ között... Mind a mai napig fölteszem a kérdést, vajon miért kellett életben maradnom, mert az a világ sokkal, de sokkal jobb volt.

Mit tapasztaltál, kérdezhetlek erről?

Eleinte nevettek rajtam, amikor erről beszéltem, mert én is nehezen tudtam megfogalmazni, hogy mit éltem át. „Múmia teázónak” neveztem azt, amit akkor, abban az állapotban tapasztaltam. Egy végtelennek tűnő folyosón voltam, ahol kétoldalt halott emberek ültek a betegágyukon fehér arccal, kezükben kis múmiáikat, a leplekbe csavart énjüket, lelkecskéiket tartva és várakozva. Ezek között az emberek között vittek előre a folyosó végéig, az üvegajtóhoz, ami mögül fény áradt. Az én kezemben nem volt múmiácska. Az ajtónál elrágtam a kezeimet összekötő köteleket, majd leestem az ágyamról, és magamtól kimentem a folyosóról. Az ajtón nem léphettem be. Ez lehetett az a pillanat, amikor voltaképpen meg is haltam meg nem is. Amikor egy év után visszatértem Rómába, hogy megköszönjem orvosaim bravúros műtéti beavatkozását és az ápolók ellátását, aminek köszönhetően életben maradtam, látva a csodálkozó arcukat ott, lent a kórház aulájában, akkor értettem meg, hogy valamiképpen tényleg meghaltam, és most újra élek. A „múmia teázó” tehát az a néhány pernyi idő volt, amit ténylegesen a két világ között töltöttem. Ez olyan élményként él bennem, hogy mind a mai napig nagyon nehezemre esik itt maradni ezen a földön. Amikor valakit temetek, mindig irigylem. Már tudom, hogy milyen jó neki...

Megváltozott az életed? Más ember lettél?

Hatalmas szeretettöbbletet kap ilyenkor az ember. Miután magamhoz tértem, azonnal elkértem Jakab atyától a mobiltelefonomat, és akinek csak tudtam, írtam egy üzenetet, hogy mennyire szeretem. Óriási szeretettúltengés volt bennem. Csak az foglalkoztatott, hogy minél többeknek el tudjam mondani, hogy mennyire szeretem őket. Aki visszajön a túlvilágról, az mindenkit szeretni akar.

Van jelentősége számodra még az időnek? Mi az, amire nagyobb hangsúlyt fektetsz?

A balesetem óta már nem érdekel igazán, hogy hol vagyok. Azt nézem, azon töprengök, hogy a túlvilágról ki, hogyan segít. Ha valami jó történik velem, arra gondolok, hogy biztosan valaki fönről segített. Amikor esküvőre hívnak, mindig megkérdezem a fiatal párt, hogy ki halt meg mostanában az ismerőseik, rokonaik közül, mert az minden bizonnyal odafönről segítette őket.

Köszönet van bennem. Minden este megköszönöm Istennek, hogy sikerült végigcsinálnom a napom, azokat az elfoglaltságokat, amelyekből csak több lett a baleset óta. Úgy érzem, a jó Isten mindig ad annyi időt, hogy ami igazán fontos, azt meg tudjam valósítani. Reggel még aggódva ébredek, este már mindent köszönök...

Keppel Dániel